

Başvuru Tarihi: 06.10.2020
Kabul Tarihi: 23.12.2020

Araştırma Makalesi / Research Article

Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Genel Nüfus Sayımına Göre Amasya İlinin Demografik Yapısı

Yusuf YILMAZ¹

Vedat KARADENİZ²

Öz

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde çeşitli nüfus sayımları yapılmış olsa da, Amasya nüfusuna ait kapsamlı ve düzenli bilgilere Cumhuriyet kurulduktan sonra ulaşılmıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde kaynakları verimli kullanabilmek ve geleceği planlayabilmek adına her alanda ciddi sayımlar yapılmıştır. Kapsamlı bir nüfus tespiti içinse İstatistik Umum Müdürlüğü kurulmuştur. Çalışmada temel amaç, 1927 Genel Nüfus sayımı sonuçlarına göre Amasya İlinin demografik yapısının kapsamlı bir şekilde incelenmesidir. Bu kapsamda Amasya'nın 1927 yılına ait toplam nüfusu, kadın-erkek nüfusu, nüfusun etnik ve dini yapısı, okuryazarlık durumu, kullanılan diller, meslek yapıları gibi pek çok parametre ele alınarak detaylı bir çalışma yapılması amaçlanmıştır. Bunun için doküman incelemesi yöntemi kullanılarak, Başbakanlık Umum Müdürlüğü tarafından yayınlanan 1927 yılına ait Umumi Nüfus Tahriri detaylı bir şekilde incelenip, yorumlanmıştır. Ayrıca yöreyle o döneme ait bilgiler içeren tez ve makalelerle çalışma desteklenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, bu ilk genel sayımda Amasya İlinde 55.842 erkek, 59.042 kadın olmak üzere toplam 114.884 kişi yaşamakta olup, o dönem Amasya İli; Amasya Merkez, Merzifon ve Gümüşhacıköy ilçelerinden oluşmaktaydı. İlin demografik parametre bakımından ülke ortalamasının altında olduğu, bunun için pek çok alanda yatırıma gereksinim duyulduğu görülmüştür. Çalışmada Amasya'nın konu olarak seçilmesinde, Amasya'nın hem Osmanlı Dönemi'nde, hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında etkin ve önemli bir yerleşim olmasıdır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, bu kapsamda detaylı bir doküman incelemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demografi, Amasya, 1927 Genel Nüfus Sayımı, Nüfus Yoğunluğu.

Demographic Structure of the Republic of Turkey Amasya by the First Census

Abstract

Although various censuses were made in the last period of the Ottoman Empire, comprehensive and regular information about the population of Amasya was obtained after the establishment of the Republic. The newly established efficient use of resources in order to be able to plan the future of the Republic of Turkey and serious counts were made in all areas. For a comprehensive population determination, Statistics General Directorate was established. The main purpose of the study is to examine the demographic structure of Amasya Province comprehensively according to the results of the 1927 General Census. In this context, it was aimed to make a detailed study by considering many parameters such as the total population of Amasya in 1927, the population of men and women, ethnic and religious structure of the population, literacy status, languages used, occupational structures. For this purpose, the General Population Registration of 1927 published by the Prime Ministry General Directorate has been examined and interpreted in detail by using the document analysis method. In addition, the study was supported with theses and articles containing information about that period with the region. According to the findings obtained, in this first general census, a total of 114,884 people,

¹ Dr.-Erbaa Fatih Anadolu Lisesi Coğrafya Öğretmeni, uzmancoğrafya25@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8158-6370>.

² Doç. Dr., Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği Bölümü, vkaradeniz@erzincan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6667-3898>.

55,842 males and 59,042 females, lived in Amasya Province at that time. Amasya Center consisted of Merzifon and Gümüşhacıköy districts. It has been observed that the province is below the country average in terms of demographic parameters, and this requires investments in many areas. In the study being chosen as the subject of Amasya, Amasya and in the Ottoman period, both active and is an important settlement during the establishment of the Republic of Turkey. Qualitative research method was used in the study, and a detailed document review was made in this context.

Keywords: Demography, Amasya, 1927 General Population Census, Population Density.

1. Giriş

Herhangi bir yerdeki toplam insan sayısı olarak tanımlanan nüfus, tarihin ilk dönemlerinden beri merak edilmiş ve incelemelere konu olmuştur (Yılmaz, 2019:71). Ülkeler doğal ve beşeri kaynaklarını verimli bir şekilde değerlendirmek ve geleceklerini planlayabilmek için demografik verilere ihtiyaç duyarlar. Nüfus sayımları uzun bir geçmişe sahip olsa da modern ve periyodik sayımların tarihi yenidir (Tümertekin ve Özgüç, 2002:233). Günümüzde nüfusun niceliğinin yanında niteliği de ön plana çıkmıştır. Çünkü iyi eğitilmiş, genç ve refah seviyesi yüksek bir nüfus, ekonomik kalkınma için gerekli olan en önemli kaynaklardan biridir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk nüfus sayımı 1831 yılında yapılmıştır. Ancak bu sayımda toplumun tamamı sayılmamıştır. Ayrıca nüfus sadece nicelik yönünden ele alınmış, detaylı bir tespit yapılmamıştır. Daha sonraki dönemlerde yapılan sayımlarda toplumun tamamı sayılsa da, yine modern ve kapsamlı bir çalışma ortaya konulmamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sonrası yapılan mübadele antlaşması ile Anadolu topraklarında demografik yapıda önemli değişimler yaşanmıştır (Aytül ve Alanur, 2004:73). Ayrıca yeni bir devletin kurulması, yönetim sisteminin ve idari yapının değişmesi, her alanda daha nitelikli, kapsamlı ve düzenli verilere olan ihtiyacı artırmıştır. Bu verilerden biri de nüfus verileridir. Bundan dolayı, 1926 yılında Başbakanlığa bağlı *İstatistik Umum Müdürlüğü* kurulmuştur (Tuğluoğlu, 2012:61). Kurulan bu kuruma istatistik alanında o dönem sayılı uzmanlardan biri olan Belçikalı *Camille Jacquart* getirilerek çalışmalara başlanmıştır (Dinç, 2007:73). Genel nüfus sayımı hazırlıkları kapsamında 2 Haziran 1926 tarihinde TBMM'de *İlk Genel Nüfus Sayımı Kanunu* kabul edilmiştir. (Sertel, 2014:1018). 1927 yılındaki genel nüfus sayımından önce deneme amaçlı yerel ölçekte (Sivas, Ödemiş, gibi) birkaç nüfus sayımı yapılmıştır (Çanak ve Yeşil, 2015:105). Bu küçük sayım denemeleri başarılı olunca 28 Ekim 1927 (28 Teşrinievvel 1927) tarihinde sokağa çıkma yasağı uygulanarak ülkemizdeki ilk genel nüfus sayımı başarıyla uygulanmıştır. Bu sayım kapsamında, ülke toplam nüfusu,

cinsiyet yapısı, okur-yazarlık düzeyi, dini yapı, konuşulan diller, mesleki dağılım gibi verileri içeren kapsamlı ve modern bir sayım yapılmıştır. Ancak buna rağmen ortaya çıkan birtakım eksiklikler bir yıl sonra tamamlanmıştır.

Uygun iklimi ve bulunduğu konumdan dolayı tarihin ilk dönemlerinden beri önemli bir merkez olan Amasya (Kadıoğlu ve Yılmaz, 2017:243), 1386 yılında Osmanlı topraklarına katılmış (Kahriman ve Gür, 2012:12) ve o dönem *Şehzade Sancağı* olmuştur. 1386-1566 arasında 12 şehzade şehirde valilik yapmışlardır (Gürbüz, 2007:65). Bu nedenle önemi daha da artmıştır. Bu dönemde uzun bir süre Sivas Vilayetine bağlı bir sancak yerleşmesi olan Amasya, Cumhuriyetin kurulmasıyla il olmuştur. Merzifon ve Gümüşhacıköy yerleşmeleri de ilçe statüsü verilerek Amasya iline bağlanmıştır.

2. Amaç ve Yöntem

Bu araştırmanın temel amacı, Cumhuriyet döneminin ilk genel nüfus sayımı olan 1927 sayımına göre Amasya ilinin farklı değişkenlere göre demografik yapısının incelenmesidir. Bu kapsamda, o dönem Amasya Vilayetini meydana getiren Amasya Merkez, Gümüşhacıköy ve Merzifon ilçelerinin toplam nüfusu, okuryazarlık düzeyi, yaş grupları dağılımı, cinsiyet yapısı, dini ve etnik yapıları, uğraşılan meslekler gibi pek çok veri ele alınarak, bilimsel bir bakış açısıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bir konuyu derinlemesine incelemesinden dolayı alan araştırması adı da verilen nitel araştırmalarda genellikle gözlem, görüşme, doküman ve söylev analizi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılır (Baltacı, 2019:369-370; Altunışık, vd., 2007:91-96). Bu bağlamda çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden doküman incelemesinden yararlanılmıştır. İlk aşamada saha ile ilgili daha önceden yapılmış hem coğrafi hem de diğer disiplinlere ait çalışmalar ele alınmıştır. Bu hususta elde edilen ve incelenen en önemli kaynak, Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü'nün 1929 yılında üç fasikül halinde yayınladığı *Umumi Nüfus Tahriri* sonuçlarıdır. Bundan başka konuyla ilgili yayımlanmış akademik tezler, makaleler ve bildiriler de ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada Amasya'nın konu olarak seçilmesinde, Amasya'nın hem Osmanlı Dönemi'nde, hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında etkin ve önemli bir yerleşim olması birinci derecede etkili olmuştur.

Çalışmanın yazım aşamasında derlenen bu veriler coğrafi bir bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Ayrıca coğrafi çalışmalarda oldukça yaygın kullanılan tablolar, haritalar ve

grafiklerle görsellik katılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede toplam 9 tablo ve 2 grafik hazırlanarak çalışma desteklenmiştir.

3. Bulgular

3.1. 1927 Nüfus Sayımına Göre Amasya İlinin Genel Nüfus Miktarı ve Nüfusun Cinsiyet Yapısı

1927 yılında yapılan genel nüfus sayımı sonuçlarına göre ülke toplam nüfusu 13.648.270 kişi olup, bu nüfusun % 48,09'u erkek, % 51,91'i kadınlardan oluşmaktaydı (1927 Umumi Nüfus Tahriri, 1929:8). Aynı sayımda Amasya iline bağlı 300 yerleşim biriminde yaşayan toplam insan sayısı 114.884 kişidir (Tablo 1). Bu sayının 55.842'si erkek, 59.042'si kadınlardan oluşmaktaydı. Buna göre kadın nüfusu erkeklerden 3200 kişi fazladır. Bu durum üzerinde yakın dönemde art arda yaşanan savaşlarda (Balkan, 1. Dünya ve Kurtuluş savaşları gibi) erkek nüfusun kaybının fazla olmasıyla, nüfus mübadelesi ve savaşlardan kaynaklanan göçlerin etkisinden söz edilebilir.

Tablo 1. 1927 Sayımına Göre Amasya İline Bağlı Yerleşmelerin Erkek, Kadın ve Toplam Nüfusları.

Yerleşim Yeri	Nüfus Miktarı			Toplam Nüfusun %'si	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²)	Bağlı Yerleşim Birimi Sayısı
	E	K	Toplam				
Amasya Merkez	30.586	29.893	60.479	52,6	3630	16,7	168
Gümüşhacıköy	11.808	14.456	26.264	22,9	910	28,9	62
Merzifon	13.448	14.693	28.141	24,5	1010	27,9	70
TOPLAM	55.842	59.042	114.884	100.0	5550	21,7	300

Kaynak: T.C. Başbakanlık Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 1, 1929:2.

1927 yılı itibarıyla Amasya ili toplam 3 ilçeden oluşmaktadır. Bu yerleşmeler içinde yüzölçümü en büyük ilçe Merkez ilçedir. İlin toplam yüzölçümü 5550 km²'dir. Toplam nüfusun % 52,6'sı Merkez ilçede, % 24,5'i Merzifon ilçesinde, % 22,9'u ise Gümüşhacıköy ilçesinde yaşamaktadır. Nüfus yoğunluğu Türkiye'de km²'ye 17,89 kişi düşerken, il genelinde km²'ye 21,7 kişi düşmektedir. Aynı dönem nüfus yoğunluğu en fazla olan yerleşme Gümüşhacıköy'dür (28,9 kişi/km²). Diğer yerleşim alanları olan Merzifon'da km²'ye 27,9 kişi, Merkez ilçede ise 16,7 kişidir. 1927 yılında Amasya nüfusu ülke toplam nüfusunun % 0,8'ini meydana getirmektedir. Aynı dönem Amasya ili, nüfus miktarı bakımından 63 il yerleşmesi içinde 51. sırada yer almaktaydı. 1927 yılı sayımına göre ülkemizde en kalabalık il 794.444 kişinin yaşadığı İstanbul, en az nüfuslu il ise 24.980 kişinin yaşadığı Hakkari'dir.

3.2. Doğum Yeri İtibarıyla Nüfus Dağılımı

1927 nüfus sayım sonuçlarına göre Amasya il genelinde yaşayan nüfusun doğum yeri dağılımı incelendiğinde, doğum yeri Türkiye olan 113.289, İran doğumlu 25, Arnavutluk doğumlu 5, İngiltere doğumlu 2, Avusturya doğumlu 1, Fransa doğumlu 2, Yunanistan doğumlu 385, Macaristan doğumlu 7, İtalya doğumlu 5, Polonya (Lehistan) doğumlu 6, Romanya doğumlu 69, Sırbistan doğumlu 150, A.B.D. doğumlu 2, Bulgaristan doğumlu 32, Rusya doğumlu 839 kişi yaşamaktaydı (Tablo 2). Ülke dışında doğan toplam 1595 kişinin 856'sı kadın, 742'si erkektir. Buna göre il genelinde yaşayan toplam 114.884 kişinin yaklaşık % 1,4'ü başka ülkelerde doğmuştur. Bu kadar çeşitliliğin olmasında savaşlarda kaybedilen Osmanlı topraklarında yaşayan büyük çoğunluğu Türk olan nüfusun Türkiye Cumhuriyeti'ne göç etmesi ve imparatorluğun kozmopolit yapısının birinci derecede etkili olduğu düşünülmektedir. Bu kitle içinde ayrıca Lozan Antlaşması'yla Yunanistan'dan yöreye göç eden mübadiller ile Kafkaslardan gelen Çerkes ağırlıklı göçmenlerde bulunmaktadır. Osmanlı'nın son dönemlerinde yöreye doğu vilayetleri ağırlıklı olmak üzere toplam 175 göçmen hane yerleştiği bilinmektedir (Yıldırım ve Serbestoğlu, 2017:207-208). Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber gerçekleşen mübadele sözleşmesi kapsamında Amasya'ya 1923 yılında 260, 1924 yılında ise 5081 göçmen yerleştirilmiştir (Balcı, 2019:76). Ayrıca 1927 sayımı *De facto*³ sayım yöntemi uygulandığı için o dönem ülkemize ziyarete veya çalışmaya gelen yabancılar da sayılmıştır (Köse, 2010:180).

Tablo 2. 1927 Nüfus Sayım Verilerine Göre Amasya İlinde Doğum Yeri İtibarıyla Nüfusun Dağılımı.

Yerleşme	Cinsiyet	Türkiye	İran	Diğer Afrika ve Asya Ülkeleri	Arnavutluk	İngiltere	Avusturya	Fransa	Yunanistan	Macaristan	İtalya	Polonya	Romanya	Sırbistan	Rusya	Bulgaristan	Diğer Avrupa Ülk.	A.B.D.	Diğer
Amasya Merkez	E	30.162	16	2	1	-	1	2	78	6	1	4	2	31	249	21	2	1	7
	K	29.539	-	-	-	-	-	-	81	-	-	-	-	28	232	1	-	-	12
G.hacıköy	E	11.717	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	23	57	-	-	-	-
	K	14.412	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	1	36	-	-	-	1
Merzifon	E	13.221	7	-	4	-	-	-	23	-	4	-	25	36	118	6	-	1	3
	K	14.238	2	-	-	2	-	-	186	1	-	2	42	31	147	4	-	-	38
Toplam	E	55.100	23	2	5	-	1	2	112	6	5	4	27	90	424	27	2	2	10
	K	58.189	2	-	-	2	-	-	273	1	-	2	42	60	415	5	-	-	51
GENEL TOPLAM		113.289	25	2	5	2	1	2	385	7	5	6	69	150	839	32	2	2	61

³ *De facto Sayım Yöntemi*: Nüfusun sayım esnasında bulunduğu yerde sayılması esasına dayanan yöntem. Detaylı bilgi için bkz. Erol Tümertekin-Nazmiye Özgüç, Beşeri Coğrafya, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2002, s. 235.

Kaynak: T.C. Başbakanlık Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 2, 1929:86-87.

3.3. Medeni Duruma Göre Nüfus Yapısı

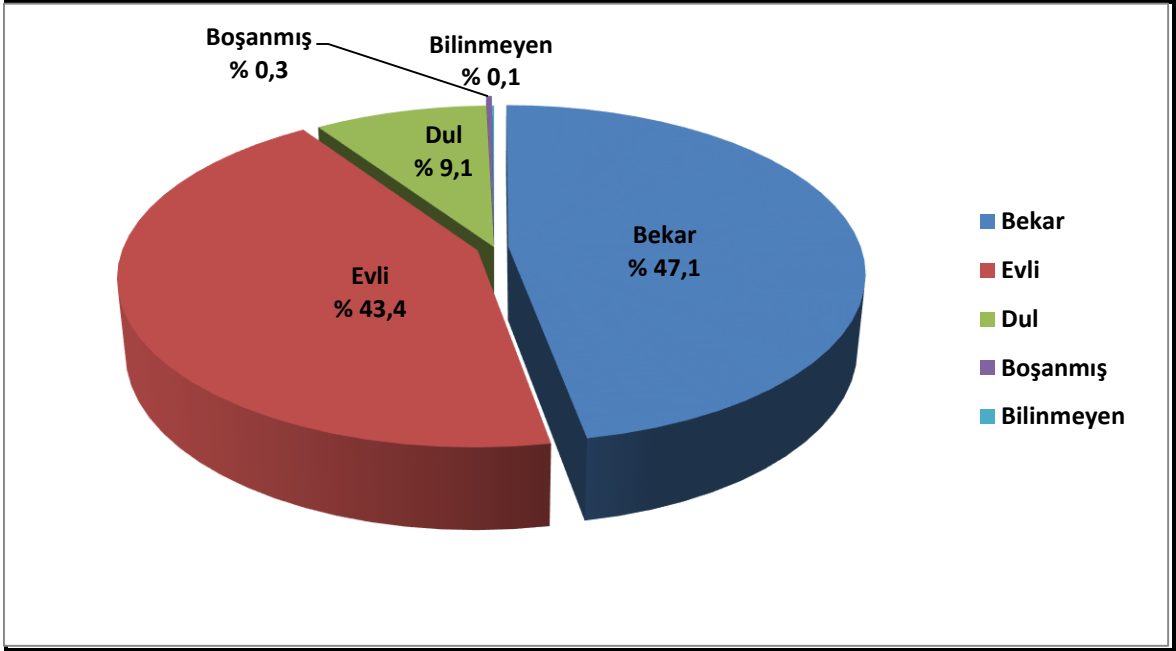
1927 yılında yapılan genel nüfus sayımında nüfusun medeni haline ait özellikler de kayıt altına alınmıştır. Bu dönemde Amasya il genelinde medeni hal durumuna göre en fazla nüfus bekar kategorisinde bulunmaktadır. Toplam bekar sayısı 54.125 olup, toplam nüfusun % 47,1'ini oluşturmaktadır (Tablo 3; Şekil 1). Amasya'da ikinci sırada evli nüfus bulunmaktadır. İl genelinde evli nüfus sayısı 49.874 kişi olup, toplumun % 43,4'ü evlilerden oluşmaktadır. Nüfusun medeni yapısında en dikkat çekici durum dul sayısında görülmektedir. İlde yaşayan dul kadınların sayısı 9752 iken, dul erkek sayısı 697'dir. Bu kadar çok farkın olmasında, Cumhuriyet kurulmadan önce art arda yaşanan savaşlarda ciddi bir erkek kaybı yaşanması etkili olmuştur. Bu dönemde ilde boşanmış kadın sayısı 328 iken, erkeklerde bu sayı 87'dir. Toplam erkek nüfusu içinde bekar erkeklerin oranı % 26,4 iken, bekar kadınların oranı % 20,7'dir. Evli erkeklerin toplam nüfus içindeki payı % 21,5 iken, evli kadınların oranı ise % 21,9'dur.

Tablo 3. 1927 Sayım Sonuçlarına Göre Amasya İlinde Medeni Hal Durumu.

Yerleşme	Cinsiyet	Nüfus	Medeni Hal				
			Bekar	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen
Amasya Merkez	E	30.586	16.480	13.695	361	42	8
	K	29.893	12.010	12.786	4905	186	6
Gümüşhacıköy	E	11.808	6568	5079	139	21	1
	K	14.456	5898	6286	2204	67	1
Merzifon	E	13.448	7257	5968	197	24	2
	K	14.693	5912	6060	2643	75	3
TOPLAM	E	55.842	30.305	24.742	697	87	11
	K	59.042	23.820	25.132	9752	328	10
GENEL TOPLAM		114.884	54.125	49.874	10.449	415	21

Kaynak: T.C. Başbakanlık Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 2, 1929:11-12.

Şekil 1. 1927 Sayım Sonuçlarına Göre Amasya İl Geneli Nüfusun Medeni Hal Durumunun Oransal Dağılımı.

Nüfusun medeni hal durumunun ilçelere dağılımı incelendiğinde, bütün kategorilerde merkez ilçenin ilk sırada geldiği görülür. Merzifon ve Gümüşhacıköy'ün verileri birbirine yakın değerlerdedir. Gerek il toplamında gerekse ilçelere göre dağılımda bekar nüfus sayısının fazla olması, yörede genç nüfusun ve doğum oranlarının fazla olduğunu gösterir.

3.4. Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

1927 Genel Nüfus Sayımında tutulan kayıtlardan biri de nüfusun yaş gruplarına göre dağılımıdır. Bu veriler nüfusun sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Türkiye'de, cumhuriyetin ilanıyla beraber savaşlar ve salgın hastalıklarla azalan nüfusu arttırmak, orduyu ve üretimi güçlü tutabilmek için ilk yıllarda nüfusu artırıcı bir politika (pronatalist) izlenmiştir (Oktay, 2014:32; Semiz, 2010:426). Amasya il geneli nüfus verilerine bakıldığında, bu dönemde nüfusun % 94,8'i 61 yaşın altındaki kişilerden oluşmaktadır (Tablo 4; Şekil 2). İlde 0-12 yaş arası çocuk nüfusun da fazla olduğu görülmektedir.⁴ Bu gruptaki kişi sayısı 35.804 olup, bu sayı il nüfusunun % 31,2'sine denk

⁴ Bu yaş grupları tasnifinde nüfus sayımının yapıldığı orijinal sınıflandırmaya sadık kalınmıştır. Bunun için bkz. Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül II, s. 11-12.

gelmektedir. Buna göre il nüfusunun kabaca 1/3'ü çocuk nüfustan meydana gelmektedir. 0-12 yaş grubuna genç nüfus diyebileceğimiz 13-19 yaş grubu da eklenirse bu oran % 47,8 olmaktadır. Buna göre, 1927 yılında Amasya il nüfusunun kabaca yarısını çocuk ve gençlerin oluşturduğu söylenebilir. Üretimde asıl pay sahibi olan ve *aktif nüfus* olarak adlandırılan 20-45 yaş grubu nüfus sayısı ise 42.629 kişi olup, toplam nüfusun % 37,1'i bu yaş grubundan oluşmaktadır. 88 kişinin ise yaşı tespit edilememiştir.

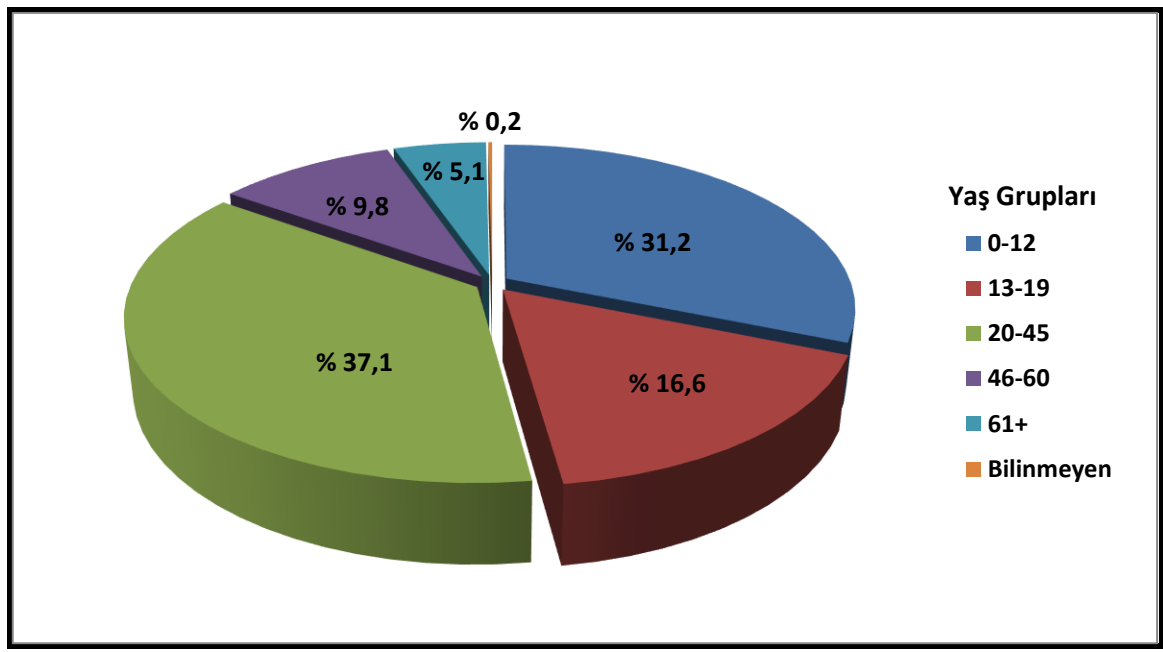
Nüfusun cinsiyete göre yaş grupları dağılımı incelendiğinde, çocuk ve genç nüfustan oluşan 0-19 yaş grubunda erkeklerin, yetişkin ve yaşlı nüfus içinde ise kadınların fazla olduğu dikkati çeker. Bu durum üzerinde de yine imparatorluk döneminde uzun süren savaşlarda büyük çoğunlukla erkek nüfusun kaybı yatmaktadır. Bu dönemde genel olarak bütün illerde yaş grupları dağılımı birbirine benzemektedir. Bunda devletin geleceğe dair nüfus politikası üzerinde etkili olmuştur.

Tablo 4. 1927 Nüfus Sayımına Göre Amasya İlinde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.

Yerleşme	Cins.	Nüfus	Yaş Grupları									
			0-1	1-2	3-6	7-12	13-19	20-45	46-60	61-70	71+	Bilinmeyen
Amasya Merkez	E	30.586	1615	2526	3002	3213	5781	10.934	1212	986	296	21
	K	29.893	1115	2066	2796	2299	4492	12.212	3380	1013	496	24
G.hacıköy	E	11.808	1014	1009	1293	1318	2108	3467	907	525	157	10
	K	14.456	721	900	1332	941	2191	5661	1788	570	328	24
Merzifon	E	13.448	796	1146	1416	1397	2377	4549	1068	498	196	5
	K	14.693	505	911	1351	1122	2297	5806	1874	507	316	4
TOPLAM	E	55.842	3425	4681	5711	5928	10.266	18.950	4187	2009	649	36
	K	59.042	2341	3877	5479	4362	8980	23.679	7042	2090	1140	52

Kaynak: T.C. Başbakanlık Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 2, 1929:11-12.

Şekil 2. 1927 Nüfus Sayımına Göre Amasya İl Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Oransal Dağılımı.

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımının ilçeler bazında da il geneline benzer bir şekilde olduğu dikkati çekmektedir. İlçe yerleşmeleri içinde yalnızca Gümüşhacıköy nüfusunun çocuk nüfusunda bazı dilimlerde (3-6 ve 13-19 yaş gruplarında) kadın sayısının erkeklerden fazla olduğu görülmektedir.

3.5. Nüfusun Okur-Yazarlık Durumuna Göre Dağılımı

1927 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında toplumun okur-yazarlık düzeyiyle ilgili veriler de kayıt altına alınmıştır. Yeni kurulan devletin eğitim alanında yapacağı yatırımları verimli ve sağlıklı olarak planlayabilmek için bu verilere ihtiyaç vardır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde art arda yaşanan savaşlarda eğitilmiş genç nüfus ile öğretmenler büyük oranda savaşta kaybedilmiştir. Hatta bazı okulların birkaç yıl hiç mezun vermediği bilinmektedir (Şahin, 2012:7-20; Güçtekin, 2015:132; Kılıç, 2015:44-46). Bu durum okur-yazarlık verilerinin düşük olmasına neden olmuştur. İlk genel nüfus sayımına göre ülke genelinde yaşayan 7 yaş ve üzeri nüfusun yalnızca % 10,8'i okuma-yazma bilmektedir. Erkeklerde bu oran daha yüksekken (% 14,3), kadınlarda daha da düşüktür (% 2,7). Çalışmamızın ana noktasını oluşturan Amasya'da da bu durum pek farklı değildir. 1927 yılında il genelinde yaşayan 7 yaş ve üzeri nüfusun % 2,3'ü okur-yazar iken, bu oran erkeklerde % 4,6, kadınlarda % 0,2'dir. İl genelinde yaşayan toplam 114.884 kişiden yalnızca 2052 kişi okuma-yazma bilmektedir (Tablo 5). Kadınlarda okuma-yazma bilen sayısı 106 iken, erkeklerde 1946 kişidir. Bu verilere göre Amasya'da okur-yazarlık oranları ülke ortalamasının çok altındadır.

Tablo 5. 1927 Sayımına Göre Amasya İlinde Yaşayan Nüfusun Okur-Yazarlık Verileri.

Yerleşme	Cinsiyet	Nüfus	Okuma-Yazma	
			Bilen	Bilmeyen
Amasya Merkez	E	30.586	1110	29.476
	K	29.893	93	29.800
Gümüşhacıköy	E	11.808	243	11.565
	K	14.456	5	14.451
Merzifon	E	13.448	593	12.855
	K	14.693	8	14.685
TOPLAM	E	55.842	1946	53.896
	K	59.042	106	58.936

Kaynak: T.C. Başbakanlık Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 2, 1929:11-12.

Tablo incelendiğinde okur-yazar nüfusun en çok olduğu yerleşme merkez ilçededir. İl genelinde okuma-yazma bilen toplam 2052 kişinin % 58,7'si (1203 kişi) Amasya merkezde yaşamaktadır. İkinci sırada Merzifon, son sırada ise Gümüşhacıköy ilçeleri gelmektedir. Bütün yerleşim alanlarında kadınlarda okur-yazar olanların sayısının çok düşük olduğu dikkati çekmektedir.

3.6. Nüfusun Maluliyet (Sakathık-Engellilik) Durumu

1927 yılında yapılan nüfus sayımında, nüfusun bedensel olarak engellilik durumu da tespit edilmiştir. Bu konuda özür lülük çeşidine göre detaylı bir veri oluşturulmuştur. Buna göre 1927 yılında Amasya il genelinde 1470 engelli nüfusun yaşadığı belirlenmiştir (Tablo 6). Engelli nüfus toplam nüfusun yaklaşık % 1,3'üne karşılık gelmektedir. İlde total ve çolak erkeklerin sayısının fazla olması yakın dönemde yaşanan savaşlarda kolundan ve bacağından yaralanma ihtimaliyle (gazi nüfus) açıklanabilir. Engelli nüfus içinde körler (219 kişi), 119 sağır ve dilsizler (119 kişi), topallar (413 kişi), çolaklar (161 kişi), kamburlar (43 kişi), diğer maluliyeti olanlar (515 kişi) bulunmaktadır. Engelli nüfus verileri ilçelere göre incelendiğinde; körler en fazla Gümüşhacıköy'de, sağır ve dilsizler en fazla merkez ilçede, topallar en fazla merkez ilçeye ile Merzifon'da, çolaklar en fazla merkez ilçede, kamburlar ise en fazla Merzifon'dadır.

Tablo 6. 1927 Nüfus Sayımına Göre Amasya İlinde Engelli Nüfusun Dağılımı.

Yerleşme	Cinsiyet	Maluliyetsiz (Engeli yok)	Kör	Sağır-Dilsiz	Topal	Çolak	Kambur	Sair Maluliyetler	Malul (Engelli) Toplamı
Amasya Merkez	E	30.181	35	36	88	59	7	180	405
	K	29.728	31	13	56	17	2	46	165
G.hacıköy	E	11.537	38	14	73	36	9	101	271
	K	14.303	43	18	54	7	5	26	153
Merzifon	E	13.134	39	21	89	41	12	112	314
	K	14.531	33	17	53	1	8	50	162
Toplam	E	54.852	112	71	250	136	28	393	990
	K	58.562	107	84	163	25	15	122	479
GENEL TOPLAM		113.414	219	119	413	161	43	515	1470

Kaynak: T.C. Başbakanlık Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 2, 1929:41-42.

Tablo incelendiğinde, engelli sayısı en fazla Amasya merkezde (570 kişi), sonra sırasıyla Merzifon (476 kişi) ve Gümüşhacıköy’de (424 kişi) bulunmaktadır.

3.7. Nüfusun Dini Yapısı

Cumhuriyet kurulmadan önce Osmanlı İmparatorluğu’nda etnik ve dini çeşitlilik çok fazlaydı. Cumhuriyet kurulduğunda her ne kadar topraklar küçülüp, göç edenler olsa da, bu dönemde de etnik ve dini çeşitliliğin fazla olduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca 1927 nüfus sayımında gayrimüslimler azınlık olarak değerlendirilmiştir (Kodal, 2009:253). Bu dönemde ülke toplam nüfusunun % 97,36’sını Müslüman, % 2,64’ünün ise gayrimüslim olduğu görülmektedir (1927 T.C. Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 3, 1929: 62).

Sayım verileri incelendiğinde, Amasya il genelinde yaşayan nüfusun % 99,1’i Müslüman olup, gayrimüslimlerin oranı % 0,9’dur (Tablo 7). Buna göre ildeki Müslüman nüfus oranı ülke ortalamasından fazladır. İlde yaşayan Müslümanların sayısı 113.845 kişi iken, gayrimüslim sayısı 1039 kişidir. İlde gayrimüslimler içinde ilk sırayı 777 kişiyle (% 75’i) Ermeniler almaktadır. Ermenileri sırasıyla, Hıristiyanlar (190 kişi), Ortodokslar (39 kişi), Museviler (23 kişi), Katolikler (6 kişi), Protestanlar (3 kişi) ve diğer dinlere mensup vatandaşlar (1 kişi) takip etmektedir.

Tablo 7. 1927 Sayımına Göre Amasya İlinde Dini Yapı.

Yerleşme	Cinsiyet	İslam	Katolik	Protestan	Ortodoks	Ermeni	Hristiyan	Musevi	Diğer Dinler
Amasya Merkez	E	30.345	3	-	25	183	25	4	1
	K	29.583	-	-	1	274	35	-	-
Gümüşhacıköy	E	11.681	-	-	-	105	22	-	-
	K	14.250	-	-	-	94	93	19	-
Merzifon	E	13.418	3	1	5	16	5	-	-
	K	14.568	-	2	8	105	10	-	-
Toplam	E	55.444	6	1	30	304	52	4	1
	K	58.401	-	2	9	473	138	19	-
GENEL TOPLAM		113.845	6	3	39	777	190	23	1

Kaynak: T.C. Başbakanlık Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 2, 1929:41-42.

1927 yılında gayrimüslim nüfus en fazla merkez ilçede (551 kişi) yaşamaktadır. İl genelinde yaşayan gayrimüslim nüfusun % 53’ü merkez ilçede yaşamaktadır. Diğer yerleşimlerden Gümüşhacıköy’de 333 (% 32), Merzifon’da ise 155 (% 15) gayrimüslim nüfus bulunmaktadır. Kadın-erkek nüfus dağılımları incelendiğinde; ilde toplam 58.401 Müslüman kadın, 55.444 Müslüman erkek bulunurken, Katoliklerin tamamının erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Kadın nüfus içinde sadece Katolik mezhebine mensup kişi bulunmamaktadır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, nüfus hem etnik (Ermeni gibi) hem de dini ve mezheplere göre (Ortodoks gibi) tasnif edilmiştir.

3.8. Nüfusun Konuşulan Dillere Göre Dağılımı

1927 yılı sayımı kapsamlı bir nüfus sayımı olduğu için, nüfusun konuşulan anadillere göre dağılımı da tespit edilmiştir. Bu dönemde ülke toplam nüfusunun % 86,4'ünün anadilinin Türkçe, % 13,6'sının ise diğer diller olduğu görülmektedir (1927 T.C. Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 3, 1929: 62).

Sayım sonuçları ele alındığında, Amasya il genelinde nüfusun % 93,6'sının anadilinin Türkçe (107.546 kişi), % 6,4'ünün (7338 kişi) ise anadilinin diğer diller olduğu görülür (Tablo 8). Amasya ilinde yaşayan ve anadili Türkçe olanların oranının ülke ortalamasından fazla olduğu dikkati çekmektedir. İlde anadil olarak Türkçe dışında sırasıyla Kürtçe (3256 kişi), Çerkezce (1535 kişi) ve Ermenice (938 kişi) gelmektedir. Anadili Kürtçe olanların oranı yaklaşık % 2,8, Çerkezce olanların oranı % 1,3, Ermenice olanların oranı ise % 0,8'dir. Bu diller dışında ilde anadili Arnavutça olan 389 kişi, Tatarca olan 386 kişi, İngilizce olan 6 kişi, İtalyanca olan 5 kişi, Arapça olan 4 kişi, İbranice olan 3 kişi, Rumca olan 2 kişi, Fransızca ve İtalyanca olan 1'er kişi bulunmaktadır. 797 kişi ise bu dillerin dışında bir anadil konuşmaktadır. İl genelinde Arnavutça ve Çerkezce konuşanların fazla olmasının, Balkanlar ve Kafkaslardan gelen muhacir nüfusun fazlalığıyla ilgisi bulunmaktadır.

Tablo 8. 1927 Sayımına Göre Amasya İlinde Konuşulan Anadillere Göre Nüfusun Dağılımı.

Yerleşme	Cinsiyet	Türkçe	Rumca	Ermenice	Fransızca	İtalyanca	İngilizce	Arapça	Farsça	İbranice	Çerkezce	Kürtçe	Tatarca	Arnavutça	Bulgarca	Diğer
Amasya Merkez	E	29.371	-	201	-	1	-	1	1	3	53	718	-	2	15	220
	K	28.606	1	275	-	-	-	1	-	-	55	681	-	5	-	269
G.hacıköy	E	11.196	-	127	-	-	-	1	-	-	323	-	-	-	-	161
	K	13.690	-	205	-	-	-	-	-	-	363	64	-	-	-	134
Merzifon	E	11.854	-	14	-	2	1	1	-	-	335	874	172	184	-	11
	K	12.829	1	116	1	2	5	-	-	-	406	919	214	198	-	2
Toplam	E	52.421	-	342	-	3	1	3	1	3	711	1592	172	186	15	392
	K	55.125	2	596	1	2	5	1	-	-	824	1664	214	203	-	405
GENEL TOPLAM		107.546	2	938	1	5	6	4	1	3	1535	3256	386	389	15	797

Kaynak: T.C. Başbakanlık Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 2, 1929:41-42.

İlçelere göre dağılım incelendiğinde, anadili Türkçe olanların en çok merkez ilçede (% 95,86) olduğu görülmektedir. Gümüşhacıköy'de bu oran % 94,76 iken, Merzifon'da anadili Türkçe olanların oranı % 87,71'dir. Anadili Kürtçe olanların en çok bulunduğu

yerleşmeler sırasıyla Merzifon ve Merkez İlçe iken (Toplam Kürtçe konuşanların % 98'i), en az bulunduğu yerleşme Gümüşhacıköy'dür. Çerkezce konuşanlar en çok Merzifon ve Gümüşhacıköy'de toplanmışken (toplam Çerkezce konuşanların % 93'ü), en az Merkez ilçede bulunmaktadır. İlde en çok konuşulan 4. dil olan Ermenice bilenlerin dağılımı incelendiğinde, ilçelere daha dengeli bir dağılımın olduğu görülmektedir. Ermenice konuşanlar en çok Amasya Merkez'de (332 kişi) yaşarken, en az Merzifon'da (120 kişi) yaşamaktadır. Arnavutça konuşanların (% 98,2) Merzifon'da yaşamaktayken, Bulgarca, Farsça ve İbranice bilenlerin tamamı Amasya Merkez'de, Fransızca ve İngilizce bilenlerin tamamı ise Merzifon'da yer almaktadır.

3.9. Nüfusun Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

1927 Genel Nüfus Sayımında nüfusun istihdam yapısına ilişkin veriler de kayıt altına alınmıştır. Böylece bu veriler etrafında bir değerlendirme yapıp, yeni kurulan devletin planlı ekonomik gelişimi ve kalkınması için yol haritası çizilmeye çalışılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri yerli halkın büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıkla geçinmiştir. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da uzun bir süre devam etmiştir. 1927 yılında Amasya genelinde de halkın büyük bir kısmının zirai faaliyetlerle uğraştığı görülmektedir. İlde bu dönemde meslek sahibi insan sayısı 44.238'dir (Tablo 9). Tarım ve hayvancılıkla geçinen insan sayısı 36.857 olup, bu sayı toplam istihdamın % 83,3'üne tekabül etmektedir. Tarım sektörü dışında çalışanların oranının yalnızca % 16,7 (7381 kişi) olması, ülke genelinde olduğu gibi Amasya'da da hakim sektörün tarım ve hayvancılık olduğunu göstermektedir. İlde istihdam oranı % 38,5 olup, bağımlı nüfus oranı çok yüksektir. Bu durum iş imkânlarının yetersizliği, çalışma çağında bulunan nüfus miktarının azlığı ve sanayi faaliyetlerinin zayıf olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 9. 1927 Sayımına Göre Amasya İlinde Yaşayan Nüfusun Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.

Yerleşim	Cinsiyet	Meslekler										
		Tarım	Sanayi	Ticaret	Serbest	Memur	Hakim vs	Asker	PTT Mensubu	Diğer	Mesleği Olan	Mesleği Olmayan
Amasya Merkez	E	14.816	840	997	163	280	40	1071	87	296	18.590	11.996
	K	8827	51	7	19	12	-	-	-	62	8978	20.915
Gümüşhacıköy	E	5056	337	389	59	59	7	51	1	73	6032	5776
	K	2417	157	9	5	-	-	-	-	11	2599	11.857
Merzifon	E	4551	690	655	62	90	17	617	10	73	6765	6683

	K	1190	66	5	12	-	-	-	-	1	1274	13.419
TOPLAM	E	24.423	1867	2041	284	429	64	1739	98	442	31.387	24.455
	K	12.434	274	21	36	12	-	-	-	74	12.851	46.191
GENEL TOPLAM		36.857	2141	2062	320	441	64	1739	98	516	44.238	70.646

Kaynak: T.C. Başbakanlık Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül 2, 1929:26-27.

İlde istihdam bakımından ikinci sırada sanayi faaliyetleri gelmektedir. Bu iş kolunda 2141 kişi çalışmakta olup, genel istihdamın % 4,8'ini meydana getirmektedir. İlde üçüncü sırada ticaretle uğraşanlar yer almaktadır. Bu iş kolunda ise 2062 kişi çalışmaktadır (genel istihdamın % 4,7'si). İlde askerlikle uğraşan kişi sayısı 1739, memur sayısı 441, serbest meslek sahibi olanların sayısı ise 320 kişidir. Bunlardan başka ilde 98 PTT mensubu, 64 hakim bulunmaktadır.

Tablo incelendiğinde il geneli ve ilçelerde kadın istihdamının çok düşük olduğu görülmektedir. Toplam istihdamın % 29'unu kadınlar, % 71'ini ise erkekler oluşturmaktadır. İlde kadın çalışanların % 96,8'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bu dönemde yalnızca Amasya'da değil, ülke genelinde de kadın istihdamının çok düşük olduğu bilinmektedir.

Çalışanların ilçelere göre dağılımları incelendiğinde, il genelinde olduğu gibi ilçelerde de nüfusun büyük bir kısmının tarım ve hayvancılıkla geçindiği dikkati çeker. İlçe toplam nüfuslarına göre oranladığımızda; tarım ve hayvancılıkla geçinenlerin oranının en fazla Amasya Merkez (% 85,8), en az Merzifon'da (% 71,4), sanayide çalışanların oranının en fazla Merzifon (% 9,4), en az Merkez ilçede (% 3,2), ticaretle uğraşanların oranının ise en fazla Merkez ilçe (% 36,3), en az Gümüşhacıköy'de yaşadığı görülür.

İlçeler içerisinde nüfusa oranladığımızda kadın istihdamı en yüksek Gümüşhacıköy'de (%30,1), en düşük Merzifon'dadır (% 15,8). İl genelinde kadın hakim, asker ve PTT mensubu bulunmazken, kadın memur sadece Merkez ilçede bulunmaktadır.

4. Sonuç ve Tartışma

Ülkeler tarih boyunca nüfuslarını merak etmiş ve eski dönemlerden beri nüfus sayımları yapmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için düzenli ve kapsamlı nüfus verilerine ihtiyaç duyulmuştur. Bunun için 28 Ekim 1927 tarihinde genel nüfus sayımı yapılmıştır.

Çalışmada 1927 tarihinde yapılan Cumhuriyet döneminin ilk sayımına göre Amasya ilinin demografik yapısı ortaya konmuştur. Osmanlı İmparatorluğu yıkılmadan evvel Sivas Vilayeti'ne bağlı bir sancak merkezi olan Amasya, Cumhuriyet döneminde il statüsüne alınmıştır. Bu dönem Amasya İli, üç ilçe yerleşmesinden oluşmaktadır. Toplamda 300 yerleşim yerinin bağlı olduğu ilin yüzölçümü 5550 km²'dir. 1927 yılında ilde 55.842 erkek, 59.042 kadın olmak üzere, toplam 114.884 kişi yaşamaktadır. Bu nüfus miktarıyla Amasya İli ülke nüfusunun yalnızca % 0,8'ini meydana getirmektedir. İl nüfusunun yarıya yakını 20 yaşın altındadır. Bu sayımda il genelinde nüfus yoğunluğu km²'ye 21,7 kişi düşmekte olup, nüfus büyüklüğü bakımından Amasya 63 il arasında 51. sırada yer almaktadır. İl nüfusunun % 93,6'sının anadilinin Türkçe olduğu, Türkçe'den sonra sırasıyla Kürtçe, Çerkesçe ve Ermenice dillerinin konuşulduğu görülmektedir. İlde 7 yaş üzeri nüfusun yalnızca % 2,29'u okur-yazar olup, Türkiye ortalamasının çok altındadır. Ülke genelinde okur-yazar oranı çok düşük olduğu için, bu dönemde ülke genelinde okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. 1928 yılında ise Latin Alfabesi kabul edilerek, alfabe devrimi gerçekleştirilmiştir. 1927 yılında il genelinde halkın % 83,3'ü tarım ve hayvancılıktan geçmektedir. İlde halkın % 99,1'i Müslüman olsa da, etnik ve dini çeşitlilik fazladır. Bu dönem ülke genelinde de halkın büyük bir kısmı zirai faaliyetlerle uğraştığı görülmektedir. Çalışmada ayrıca, dini yapı, özürllülük durumu, konuşulan diller, doğum yerine göre nüfus, mesleki yapı gibi daha pek çok bilgi ilçeler bazında da kapsamlı bir şekilde ele alınarak yorumlanmıştır.

Çalışma incelendiğinde ilde ve ile ilgili yerleşmelerde sosyo-ekonomik göstergelerin, özellikle uzun süren savaşlar ve yeni kurulan devlet olmanın getirdiği zorluklar neticesinde çok zayıf olduğu ve çok fazla yatırıma ihtiyaç bulunduğu dikkati çekmektedir. O dönem sadece Amasya İli değil, bütün ülke genelinde her alanda ciddi bir kalkınma hamlesine ihtiyaç duyulmuştur. Özellikle okuma-yazma oranının çok düşük olması ve eğitilmiş genç erkek nüfusun savaşlarda kaybedilmesi ülke için büyük bir kayıp olmuş, bu durumun telafisi uzun zaman almıştır. Bunun için her alanda önemli inkılâplar gerçekleştirilerek, ekonomik ve sosyal kalkınmanın temelleri atılmıştır.

Kaynaklar

- Altunışık, R. vd. (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-Spss Uygulamalı* (5. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayınları.
- Balcı, S. (2019). Cumhuriyet Döneminde Amasya (1923-1950), İdari, Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yapı, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Erzurum.

- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü (1929). *1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül I*. Ankara: Hüsnütabiat Matbaası.
- Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü (1929). *1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül II*. Ankara: Hüsnütabiat Matbaası.
- Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü (1929). *1927 Umumi Nüfus Tahriri, Fasikül III*. Ankara: Başvekâlet Müdevvenat Matbaası.
- Çanak, E. & Yeşil, A. (2015). Atatürk Döneminde Adana (Seyhan) Vilayeti'nin Demografik Yapısı, *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (14), 101-128.
- Diñç, G. (2007). Cumhuriyetin İlk Nüfus Sayımına Göre Antalya'nın Demografik Yapısı, *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, (12), 65-87.
- Doğanay, H. (2014). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güçtekin, N. (2015). *Eğitimli Neslin I. Dünya Savaşı'yla İmtihanı*. İstanbul: İskenderiye Yayınevi.
- Gürbüz, A. (2007). *Osmanlı Klasik Döneminde Amasya*. 2007 Amasya İl Yıllığı. Ankara: Amasya Valiliği Yayınları.
- Kadioğlu, Y. & Yılmaz, Y. (2017). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Amasya Nüfusu, *Uluslararası Amasya Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı. Amasya, 4-7 Ekim 2017.
- Kahriman, S. & Gür, F. (2012). *Amasya Nüfus Defteri 1840*. İstanbul: Amasya Belediyesi Kültür Sanat Yayınları.
- Kılıç, F. (2015). Çanakkale Savaşları'nda Okullar ve Öğrenciler, *Türk Yurdu Dergisi*, (331), 44-46.
- Kodal, Tahir (2009). Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Genel Nüfus Sayımında Çorum Vilayeti'nin Nüfus Özellikleri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XIX(1), 233-258.
- Köse, M. (2010). 1927 Nüfus Sayımı ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Oktay, Y. E. (2014). Türkiye'de Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Uygulanan Nüfus Politikaları, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 31-53.
- Semiz, Y. (2010). 1923-1950 Döneminde Türkiye'de Nüfusu Arttırma Gayretleri ve Mecburi Evlendirme Kanunu (Bekarlık Vergisi), *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 423-469.
- Sertel, S. (2015). 1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Elazığ Nüfusu, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 303-316.
- Sertel, S. (2014). 1927 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Bitlis'in Nüfus Fonksiyonları, *Turkish Studies*, 9(4), 1015-1034.
- Şahin, C. (2012). Çanakkale Savaşları'nın Eğitim ve Öğretim Üzerindeki Etkisi: Karesi İdadisi ve Sultanisi Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26), 7-20.
- Tamer, A. & Bozbeyoğlu, Ç. A. (2004). 1927 Nüfus Sayımının Türkiye'de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar, *Nüfusbilim Dergisi*, (24), 73-88.
- Tuğluoğlu, F. (2012). Türkiye Cumhuriyeti'nin İkinci Nüfus Sayımı, 20 İlkteşrin 1935 (Ne Bir Eksik Ne Bir Fazla), *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII(25), 55-78.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2002). *Beşeri Coğrafya: İnsan. Kültür. Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Yıldırım, R. & Serbestoğlu, İ. (2017). Temettuat Kayıtlarına Göre Amasya Sancağı'nda Göçmen Haneler, *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 205-223.
- Yılmaz, Y. (2019). Şehir Coğrafyası Açısından Erbaa, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Samsun.